

RÉGÉSZETI LELŐHELYEK RENDÉSZETI VÉDELME

LUKÁCS DALMA

Régészeti lelőhely drónos vizsgálata (fotó: Göcseji Múzeum)

Magyarországon évente átlagosan 700–800 bűncselekmény történik, és közel egymilliárd forintos kár keletkezik különböző műtárgyak kapcsán. Ezeknek az eseteknek egy része régészeti lelőhelyek illegális feltárásából ered, ezért kiemelkedően fontos feladat ezek védelme, megóvása. De vajon milyen eszközök állnak rendelkezésünkre ehhez?

A régészeti lelőhely az a földrajzilag körülhatárolható terület, amelyen a régészeti örökség elemei történeti összefüggéseikben találhatóak. De mi történik, ha valakinek a területén régészeti lelőhely kerül elő? Talán a leg-egyszerűbb, ha egy-egy telek megvásárlása előtt a leendő tulajdonos ellenőrzi a terület esetleges régészeti lelőhellyel való fedettségét a régészeti nyilvántartásban, melyet bárki kikérhet. Online is megtekinthető a védett ingatlanok listája, melyet jelenleg az Örökségvédelmi Nyilvántartás tart számon. Abban az esetben azonban, ha kiderül, hogy a tulajdonos egy korábban ismeretlen, a nyil-

vántartásban nem szereplő régészeti lelőhelyet fedezett fel és ezt bejelenti, akkor őt miniszteri elismerés illetheti, mely oklevéllel, s ezen felül pénzbeli juttatással is jár, a feltárás során talált régészeti jelenség és/vagy lelet(együttes) tudományos jelentőségével arányosan. Fontos, hogy a pénzbeli juttatást a miniszter határozza meg, de figyelembe kell vennie a szakértői véleményeket és az előkerült leletek napi piaci értékét is. Feltétlenül meg kell említeni, hogy régész vagy történész végzettséggel rendelkező szakemberek nem részesülhetnek a felsorolt juttatásokban. Azonban sajnós a pénzbeli jutalom gyakran elmarad, avagy csupán az előkerült tárgyak tényleges értékének töredékét kapják csak meg, míg a telektulajdonosnak – a vonatkozó jogszabályok alapján – a régészeti feltárások költségeit fedezni kell. Így azonban sokaknak nem „éri meg” a régészeti lelőhelyeket bejelenteni és a tárgyakat beszolgáltatni.

A régészeti lelőhelyek és az itt talált leletek védelmére ráadásul sajnós kevés rendészeti esz-

köz van a kezünkben. A védett régészeti lelőhelyek (földvárak, halomsírok) állapotának ellenőrzését, megóvását Magyarországon zömmel mező-, illetve természetvédelmi őrök végzik. Azonban nem csupán a lelőhelyek védelme tartozik a hatáskörükbe:

„Egy fő természetvédelmi őrre így átlagosan 372 km² működési terület, azon belül pedig 3400 hektár országos jelentőségű védett természeti terület és 4600 hektár országos jelentőségű védett természeti területen kívüli Natura 2000 terület, továbbá 150 régészeti lelőhely jut. Egy fő természetvédelmi őr tehát 8000 hektáron lát el konkrét őrzési feladatokat.”

Így azonban nem várható el, hogy a lelőhelyeket folyamatos megfigyelés alatt tartsák, az illegális fémkeresőzőket és ásatókat távol tartsák ezektől a helyektől. A régészeti lelőhelyek védelméhez kapcsolódó információkhoz, illetve a régészeti alapismeretekhez különböző tanfolyamokon

Szállkahalom, védett régészeti lelőhely a Hortobágyi Nemzeti Parkban

Fémkeresőzés a lelet szemszögéből (a szerző felvétele)

keresztül juthatnak hozzá a természetvédelmi örök, mely tanfolyamok elindítását a korábbi Kulturális Minisztérium, illetve a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium kezdeményezte. Évek óta azonban ez már az Emberi Erőforrások Minisztériumának hatáskörébe tartozik. A törvénymódosítások értelmében már a természetvédelmi és mezőőrök is bírságolási jogkört kaptak, a fémdetektorokat elkobozhatják, ha azok használatához nincsenek meg a szükséges hatósági engedélyek.

38

A folyamatban lévő ásatások területének védelmére ugyanakkor nincs egységes megoldás. Ahol lehetőség adódik, ott a telket éjszakára lezárják, ahol azonban ez nem lehetséges, ott biztonsági őrköt alkalmaznak a te-

riület védelmére. Fontos továbbá kiemelni, hogy ha valaki akár fémdetektorral, akár anélkül talál egy tárgyat, és azt nem szolgáltatja be a felelős szerveknek vagy múzeumnak, akkor a cselekménye lopásnak minősül, melynek büntetési tétele akár három évig terjedő szabadságvesztés is lehet, amennyiben védett kulturális javak körébe tartozó tárgy vagy régészeti lelet terhére követi azt el. Sajnos az egyre növekvő technológiai fejlettséggel az illegális ásatók és illegális műkincskereskedők kezébe is a lehetőségek egész tárházát adtuk.

A lelőhelyekről illegálisan kikerült tárgyak többnyire vagy közvetlenül magángyűjtőkhöz, vagy a fekete piacra jutnak. Magyarországon gyakori, hogy különböző in-

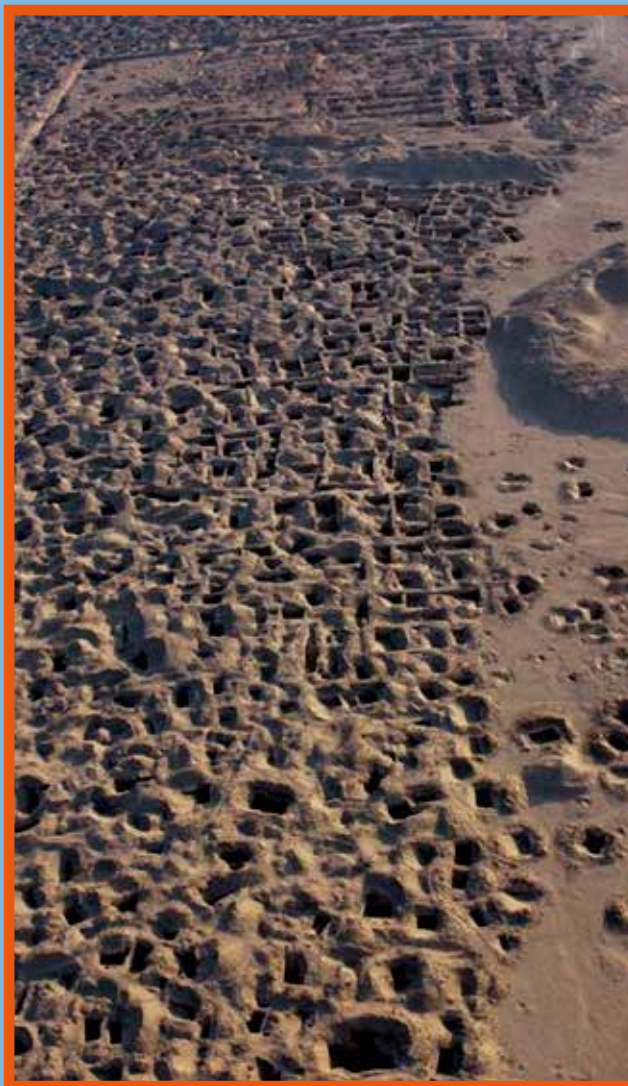
Drónfelvétel középkori templom növényjeleiről

A növényjelek kialakulása a régészeti lelőhelyeken

ternetes oldalakon keresztül árulják a tárgyakat, és azok egy-egy tranzakció után teljesen ki is kerülnek a hatóság látóköréből. Sok esetben a hazai régészeti leletek külföldön találnak gazdára. Sajnos azonban jelenleg még nincs kapacitás arra, hogy a szakemberek ezeket az oldalakat folyamatosan szemmel kövessék.

Magyarországon tehát sajnos még gyerekcipőben jár a régészeti lelőhelyek komplex védelme. Kevés a szakember, a mező- és természetvédelmi örök túlterheltsége pedig ellehetetleníti a lelőhelyek folyamatos védelmét. Ennek kiküszöbölésére szükség lenne a megfelelő eszközkészletre: a szakemberek és a technológia terén egyaránt. Megfelelő anyagi forrás birtokában éjjellátó térfigyelő kamerákkal, esetleg drónokkal lehetne a lelőhelyeket megfigyelni, ami segíthet a lelőhelyek megrongálójának kilétét meghatározni, illetve elriasztani a bűnözőket a feltárásoktól. Sajnos nem csak a lelőhelyek védelmére nincsenek azonban emberek, de a tárgyak online felületeken történő adásvételének ellenőrzésére sem, ami nélkül nehéz a kulturális javakat megvédeni.

A helyzet kezelésében sokat segíthet egyfajta bizalmi kapcsolat kiépítése a helyi fémkeresőzőkkel, akik között számos a lelkes önkéntes is, akik szívesen tesznek a régészeti örökségvédelem érdekében. Kulturális értékeink megóvásában érdemes a nemzetközi példákat is figyelni és nyomon követni, hiszen a fenti problémák nem egyediek, számos ország küzd hasonló gondokkal.

Régészeti lelőhelybe ásott kincskereső lyukak tömege Irakban

Illegális fémkeresősök által okozott károk felmérése egy viking kori lelőhelyen (a piros karikák a beásott lyukak helyét jelzik)